

LOGOPEDA

Charakterystyczne cechy swoistej mowy dziecięcej

Dziecko trzyletnie

Powinno wymawiać wszystkie samogłoski, spółgłoski: p, b, m, t, d, n, f, w, l, k, g, h wraz z ich miękkimi, twardymi i sztywnymi. Normą jest jeszcze upraszczanie wyrazów, opuszczanie, przestawianie niektórych dźwięków lub zastępowanie trudniejszych dźwięków łatwiejszymi. Dziecko trzyletnie rozumie, co się do niego mówi pod warunkiem, że treści do niego kierowane nie wybiegają poza jego wcześniejsze doświadczenia. Używa zdań kilkuwyrazowych, w których mogą jeszcze występować błędy gramatyczne (nie ma piesów). Opowiada o tym co widzi. Zaczyna zadawać wiele pytań.

U niektórych dzieci trzyletnich występuje zamiana głosek t, d na k, g lub odwrotnie oraz mylenie głoski ch i f co nie stanowi jeszcze problemu.

Głoski s, z, c, dz realizowane są już prawidłowo, chociaż bywają jeszcze (do 4 roku życia) artykułowane jako ś, ź, ć, dź. Trzylatek sz, ż, cz, dż może jeszcze zastępować głoskami ś, ź, ć, dź lub s, z, c, dz. W miejscu r coraz częściej pojawia się l a nie jak dotychczas j.

Dziecko czteroletnie

Powinno wymawiać głoski s, z, c, dz. Może pojawić się głoska r oraz sz, ż, cz, dż. Rozumie i wykonuje polecenia nauczyciela. Rozumie dłuższe wypowiedzi. Potrafi mówić o przyszłości i przeszłości. Rozpoznaje kolory. Wypowiedzi dziecka mogą być nadal agramatyczne.

Wymowa czteroletka staje się bardziej precyzyjna dzięki dalszemu usprawnianiu narządów artykulacyjnych i pionizacji języka. Głoski s, z, c, dz nie powinny być miękkie i podobnie jak ś, ź, ć, dź powinny być wymawiane z dentalizacją (zbliżonymi zębami). Język nie może wsuwać się między zęby. *Wymowa międzyzębowa musi być poddana terapii logopedycznej.* Pojawiają się głoski sz, ż, cz, dż ale ich wymawianie jako s, z, c, dz a także r jako l jest jeszcze prawidłowością rozwojową.

Dziecko pięcioletnie

Potrafi wymówić głoski sz, ż, cz, dż ale w wymowie potocznej może zastępować je prostszymi s, z, c, dz. Głoska r może się pojawić dopiero na tym etapie rozwoju. Wypowiedzi dziecka są wielozdaniowe. Pięcioletek chętnie opowiada. Potrafi wyjaśnić znaczenie wielu słów. Wypowiedzi są poprawne pod względem gramatycznym. Głoska r często jest już wymawiana prawidłowo. Bywa, że dziecko przez krótki czas wymawia ją hiperpoprawnie (rarka zamiast lalka). Wszystkie głoski dźwięczne brzmią dźwięcznie.

Dziecko sześćioletnie

Jest dobrym słuchaczem, rozmówcą, lubi odgrywać różne role, wcielać się w postaci bohaterów, ćwiczy mowę w monologach. U sześciolatka proces rozwoju mowy jest ukończony, ale proces rozwoju języka nadal trwa. 6-latek wymawia wszystkie głoski prawidłowo. Swobodnie posługuje się mową. Świadomie używa jej do przekazywania swojej wiedzy, emocji. Stosuje wypowiedzi wielozdaniowe, opowiada. Opisuje przedmioty, wie do czego służą.

Potrafi wyjaśnić znaczenie słów. Dokonuje analizy i syntezy słuchowej wyrazów.

Umie wydzielić głoski, sylaby zaczynające i kończące słowa. Używa około 3000 słów. W sposób naturalny porozumiewa się z rówieśnikami i dorosłymi.

Sytuacja szkolna dzieci z zaburzeniami mowy.

Wady wymowy :

- negatywnie wpływają na komunikację z innymi ludźmi,
- utrudniają naukę
- ograniczają wybór zawodu
- ograniczają kontakty rówieśnicze
- utrudniają udział w występach publicznych
- niekorzystnie wpływają na psychikę dziecka

Problemy szkolne dzieci z zaburzeniami mowy

Trudności w nauce pisania

- dziecko „pisze tak jak mówi”
- niewłaściwie nazywa i zapisuje litery a potem źle je odczytuje
- pojawiają się problemy z użyciem prawidłowej formy gramatycznej wyrazów
- zniekształca dłuższe wyrazy
- ma trudności z prawidłową budową zdań

Trudności w nauce czytania

- problemy z analizą i synteza słuchową
- opuszczanie, dodawanie, przestawianie różnych głosek lub sylab, zniekształcanie głosek
- zamiana wyrazów o podobnym brzmieniu
- niechęć do czytania spowodowana licznymi niepowodzeniami
- wolniejsze tempo nauki czytania

Niechęć do wystąpień publicznych

- unikanie mówienia /wypowiedzi krótkie i uproszczone/
- mała aktywność dziecka podczas zajęć

Problemy z funkcjonowaniem w klasie

- tendencja do izolowania się lub odrzucanie przez rówieśników
- wyśmiewanie przez kolegów zniekształconych wypowiedzi dziecka

- niezaspokojona potrzeba uznania, akceptacji i poczucia przynależności do grupy
- zaburzone poczucie bezpieczeństwa
- często utrata wiary w siebie

W związku z tak licznymi problemami jakie niosą zaburzenia mowy należy jak najszybciej skontaktować dziecko z logopedą.

Kiedy do logopedy?

3 rok życia	<ul style="list-style-type: none"> • mówi niezrozumiale, • nie zadaje pytań, • nie wymawia głosek k,g,ch
4 rok życia	<ul style="list-style-type: none"> • niepoprawnie wypowiada głoski s, z, c, dz jako ś, ź, ć, dź
5 rok życia	<ul style="list-style-type: none"> • nie wymawia sz, ż, cz, dż, • zamienia sz na s, ż na z, cz na c, dż na dz
6 rok życia	<ul style="list-style-type: none"> • nie wypowiada poprawnie głoski r
Poza tym jeśli:	<ul style="list-style-type: none"> • wkłada język między zęby
	<ul style="list-style-type: none"> • mówi przez nos
	<ul style="list-style-type: none"> • zauważymy, że dziecko źle reaguje na dźwięki
	<ul style="list-style-type: none"> • po 4 roku życia zamienia głoski dźwięczne na bezdźwięczne: b wymawia jak p, d jak t, g jak k, dz jak c, w jak f, z jak s
	<ul style="list-style-type: none"> • zauważymy u dziecka symptomy niepełności mowy
	<ul style="list-style-type: none"> • dziecko nie rozumie poleceń
	<ul style="list-style-type: none"> • niepokoją nas zmiany anatomiczne w budowie narządów mowy
	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje się znaczącym deficytem umiejętności językowych

Przykłady ćwiczeń oddechowych:

- głęboki wdech i wydech
- liczenie na jednym wydechu
- wężowanie kwiatka
- dmuchanie na płonącej świeczce
- nadmuchiwanie balonika
- dmuchanie na wiatraczek
- puszczanie baniek mydlanych

- wymawianie na wydechu samogłosek
- bulgotanie - dmuchanie przez rurkę zanurzoną w wodzie
- dmuchanie w gwizdek
- chuchanie na zziębnięte ręce
- dmuchanie na lekkie przedmioty, np. piórko, kawałek waty, piłeczki
- dmuchanie na gorący posiłek
- dmuchanie przez rurkę na kawałeczki bibuły
- naśladowanie szumu wiatru
- dmuchanie na zamrożoną szybę
- gra na instrumentach dmuchanych
- dmuchanie na podrzucane piórko

Przykłady ćwiczeń fonacyjnych:

- naśladowanie syczenia ulatniającego się powietrza jak najdłużej, na jednym wydechu
- zabawy w echo, które odpowiada coraz ciszej, powoli, rytmicznie
- utrzymywanie jednostajnego dźwięku opartego na jednej samogłosce: aaaa, oooo, eeee, uuuu, iiii
- naśladowanie głosów zwierząt, pojazdów, przyrody
- naśladowanie szeptem instrumentów muzycznych, głosów z otoczenia
- mruczenie przez nos z wydłużeniem głosek mmmmm, nnnnnn, tak by drgały wargi i skrzydełka nosa,
- zaczynanie ćwiczenia od samogłoski : ammm, ommm, emmm, ummm, immm
- do przedłużonego m dodanie na końcu samogłoski: mmma, mmmo, mmmu, mmmi, mmme,
- włączanie samogłoski w ciąg wypowiedzianej z przedłużeniem spółgłoski nosowej: mmamm, mmomm, mmumm, mmemm, mmimm

Przykłady ćwiczeń słuchu fonematycznego:

- rozpoznawanie dźwięków
- rozpoznawanie źródła dźwięku
- rozpoznawanie miejsca i kierunku dźwięku
- naśladowanie wystukiwanego rytmu
- wydzielanie sylab w wyrazach
- wyodrębnianie sylaby na początku i na końcu wyrazu
- tworzenie łańcuchów spółgłoskowych – mak, kot, tor, rak,
- tworzenie łańcuchów sylabowych – mata, tata, tara, rata, tama, mała,
- wyodrębnienie samogłoski na końcu wyrazu
- wyodrębnianie głoski wewnątrz wyrazu
- rozpoznawanie danej głoski
- wskazywanie wyrazów zaczynających się lub kończących daną głoską
- tworzenie ciągu wyrazów powstałych przez zmianę głoski na początku , w środku lub na końcu wyrazu: los, lot, kot, kit, mit, mat

Ćwiczenia warg:

- nakładanie dolnej wargi na górną i górnej na dolną

- zaciskanie warg
- przesuwanie kątek ust w prawo i w lewo
- układanie warg w ryjek
- ściągnięcie warg do „u” i cmokanie
- wciąganie policzków i cmokanie
- przepychanie powietrza wewnątrz jamy ustnej
- nadymanie policzków
- przesyłanie całusków
- ściągnięcie i rozciągnięcie warg
- utrzymywanie ołówka między nosem a górną wargą
- gwizdanie
- parskanie, prychnięcie

Ćwiczenia języka:

- wysuwanie i chowanie języka
- kierowanie języka do brody i nosa
- dotykanie językiem wargi dolnej i górnej
- kierowanie czubka wąskiego języka w kąciaki ust
- oblizywanie warg posmarowanych miodem lub nutellą
- oblizywanie zębów ruchem okrężnym
- przesuwanie czubkiem języka po wewnętrznej i zewnętrznej stronie górnych zębów
- dotykanie językiem górnych zębów, tzw. liczenie zębów
- rozpłaszczanie języka/łopata/
- unoszenie szerokiego języka do górnych zębów
- unoszenie języka do podniebienia
- masowanie językiem podniebienia
- przysysanie językiem do podniebienia
- mlaskanie, kłaskanie
- parskanie z językiem wsuniętym między zęby

Ćwiczenia podniebienia miękkiego:

- ”gulgotanie”-płukanie gardła ciepłą wodą
- ziewanie z opuszczoną nisko dolną szczęką
- oddychanie ustami przy zaciśniętych skrzydełkach nosa
- naśladowanie gęganina
- chrapanie
- wdychanie i wydychanie powietrza przy otwartych ustach
- przenoszenie skrawków bibułki za pomocą słomki
- kaszlanie z wysuniętym na zewnątrz językiem
- chuchanie

Ćwiczenia dolnej szczęki:

- opuszczanie i unoszenie dolnej szczęki
- ruchy dolnej szczęki w prawo i lewo
- chwytanie górnej wargi dolnymi zębami

- naśladowanie ziewania
- naśladowanie żucia trawy przez krowę

Ćwiczenia policzków:

- wydymanie policzków
- wciąganie do wewnątrz
- napinanie policzków i warg
- masowanie policzków językiem od wewnątrz
- masowanie policzków dłońmi ruchem okrężnym

Bibliografia:

- D. Antos, G. Demel, I. Styczek, Jak usuwać seplenienie i inne wady wymowy, Warszawa 1971.
- A. Balejko, Uczymy się ojczystej mowy, Białystok 1994.
- E. Chmielewska, Zabawy logopedyczne i nie tylko, Kielce 1996.
- G. Demel, Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola, Warszawa 1983.
- D. Emiluta-Roza, Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym, Warszawa 1994.
- L. Kaczmarek, Nasze dziecko uczy się mowy, Lublin 1977.
- E. Kilińska-Ewartowska, Logorytmika, Lublin 1987.
- K. Marsz, Poradnik logopedyczny dla nauczycieli i rodziców, Toruń 1994.
- E. Minczakiewicz, Logopedia. Wybrane zagadnienia z materiałem do ćwiczeń
- B. Sawa, Dzieci z zaburzeniami mowy, Warszawa 1990.
- E.M. Skorek, Oblicza wad wymowy, Warszawa 2001.
- E.M. Skorek, 100 tekstów do ćwiczeń logopedycznych, Gdańsk 2005
- I. Styczek, Badanie i kształtowanie słuchu fonematycznego, Warszawa 1982.
- A. Ścibor, Ćwiczenia i zabawy ortofoniczne, „Wychowanie w Przedszkolu” nr.1/2003